

AYOLLAR LIBOSLARINI TIKISHDA GAVDA TUZILISHINING PROPORTSIYASI

Farg'ona ICHSHUI kasb-hunar maktabi

Ta'lim ustasi

Tolipova Marxabatxon Baxtiyorovna

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ayollar liboslarini tikishda gavda tuzilishining proporsiyasi aniq olish bo'yicha tavsiyalar berilgan. Hamda kanon olish usullari va ayol tanasini vertikal ravishda proporsiyalash haqida ma'lumotlar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *O'lcham, kanon, simmetriya, profil, mato, dizayner.*

KIRISH

Tikuvchi dizayner xuddi haykaltarosh kabi, turli materiallardan (mato, trikotaj, mo'yna, charm va boshqalar) uch o'lchamli shakllarni yaratadi. Ammo qanday kiyim-kechak buyumlari yaratilgan bo'lishidan qat'i nazar, ular inson bilan, uning fizikasi bilan chambarchas bog'liq. Shuning uchun rassom va moda dizayneri inson qiyofasini, uning alohida qismlarining shakli va nisbatlarini juda yaxshi bilishi, ya'ni plastik anatomiya sohasida bilimga ega bo'lishi kerak.

Inson tanasi nosimmetrikdir. Agar umurtqa pog'onasi bo'ylab vertikal tekislikni aqliy ravishda chizsangiz, ikkita teng qismga ega bo'lasiz. Biroq, simmetriyadan og'ish bo'lmagan bironta ham odam yo'q. Yosh o'tgani sayin ular ayniqsa sezilarli bo'ladi. Asimmetriyaning eng keng tarqalgan turlari - yelkalarining turli balandligi, ko'krak aylanasining teng bo'lmagan o'lchamlari, kestirib, turli shakl va hajmlardir.

Tahlil va natijalar. Tananing tayanchi – skelet. U tananing shakli va uning hajmini belgilaydi. Muskullar skeletga birlashtirilgan. Aynan muskullar skelet bilan birgalikda tananing tashqi konturini va harakat organlari tizimini tashkil qiladi. Orqa taraf 33 - 34 umurtqa pog'onasidan iborat. Ulardan yettita umurtqasi bachadon bo'ynidir. Agar siz boshingizni pastga qaratgan bo'lsangiz, yettinchi bo'yin umurtqasi osongina paypaslanadi, shuning uchun u chiqib ketish deb ataladi.

INSON TANASINING PROPORTSIYASI

Inson tanasining turli qismlari o'lchamlarining bir-biriga va butun raqamga nisbati proporsiyalar deyiladi. Qadimgi haykaltaroshlikdan inson tanasining nisbatlarini o'rganayotganda, bu go'zallik me'yorlari va bizning zamonamizning mutanosib ravishda qurilgan odamlari o'rtasida sezilarli farq yo'qligi aniqlandi. Biror kishi baland yoki past bo'yli, ozg'in yoki to'liq bo'lishi mumkin va shu bilan birga mutanosib fizikaga ega bo'lishi ham mumkin.

Inson tanasi qomadi turlarining barcha xilma-xilligini faqat go'zal yoki xunuk deb belgilash mumkin emas. Har safar ma'lum bir raqamga duch kelganda, dizayner bu holda mutanosib qo'shilishdan eng muhim og'ishlar nima ekanligini vizual ravishda aniqlashi va ularni rasmning sxematik konstruksiyasida, old va profilning konturlarida ko'rsatishga harakat qilishi kerak. Qadim zamonlarda ham odamlar inson tanasining nisbati bilan qiziqib, uning alohida qismlarining munosabatlarida naqshlarni o'rnatishga harakat qilishgan.

Kanon - bu ideal sifatida qabul qilingan va raqamlarning eng oddiy nisbati bilan ifodalangan inson tanasining proporsiyalaridagi andozasi. Kanon so'zi keng ma'noda - bu tasviriy san'at sohasida mavjud bo'lgan yoki mavjud bo'lgan har qanday aniq qoidalar va qoidalar tizimi. Muayyan kanonni qurish uchun olingan o'lchov birligi modul deb ataladi. Turli xil kanonlarda turli xil tana qismlarining o'lchamlari modul sifatida olingan: o'rta barmoqning uzunligi, oyoq, qo'l va boshning uzunligi. Shunday qilib, misrliklar o'lchov birligi sifatida qo'lning o'rta barmog'ining uzunligini oldilar (bu uzunlik butun raqamning balandligi bo'ylab 19 marta qo'shiladi). Rassomlar kanoni deb ataladigan modul boshning balandligi (butun figuraning balandligi 7,5 baravarga to'g'ri keladi). Boshning balandligi o'rtacha 22 sm ga teng bo'lgan o'zgarimas qiymat ekanligi aniqlandi. Og'ishlar pasayish yo'nalishi bo'yicha 1 sm va o'sish yo'nalishi bo'yicha 2 sm dan oshmasligi mumkin.

Kostyum eskizlarini ishlab chiqishda inson qiyofasini yaratish uchun o'lchov birligi butun figuraning balandligi bo'ylab 8 marta yotqizilgan boshning balandligi (boshdan iyagigacha) bo'lgan kanondan foydalanish eng qulaydir.

Ayol tanasi vertikal ravishda proporsional bo'linadi. Bosh balandligi doimiy qiymat ekanligiga asoslanib, ayollarning bo'yini sm bilan aniqlaymiz:

Uzun bo'yli..... $22 \times 8 = 176$

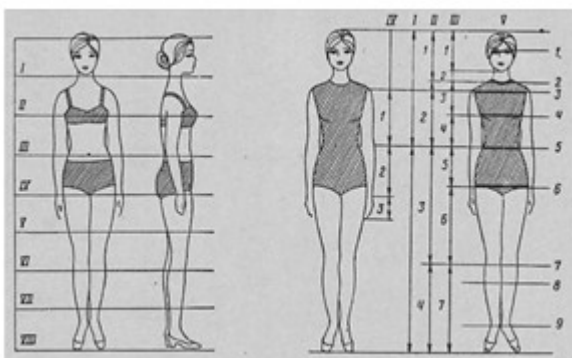
O'rtacha ..... $22 \times 7,5 = 165$

Past ..... $22 \times 7 = 154$

O'rtacha bo'yli odam uchun tushirilgan qo'lning o'rta barmog'ining uchi sonning o'rtasiga tushadi, past bo'yli odam uchun u bir oz pastga tushadi, baland bo'yli odam uchun esa sonning o'rtasidan bir oz yuqoriga tushadi.

Agar uzun bo'yli ayolning figurasini dastlabki sifatida oladigan bo'lsak, uni vizual ravishda quyidagi bo'limlarga bo'lish mumkin, 1-rasm:

- I. . . . . Bosh
- II. . . . . Iyag'idan ko'krak chizig'igacha
- III. . . . . Ko'krak chizig'idan kindikgacha
- IV ..... Kindikdan pubik o'tishgacha
- V ..... Pubik kesishmasidan sonning o'rta qismigacha
- VI ..... sonning o'rtasidan tizzaning pastki qismigacha
- VII ..... Tizzalarning pastki chegarasidan boldirning o'rtasigacha
- VIII ..... Pastki oyoqning o'rtasidan oyoq tagiga (taglik)

1-rasm. Ayol tanasining vertikal ravishda proporsional bo'linishi.

Ayollar ko‘pincha balandlikni vizual ravishda oshiradigan poshnali poyabzal kiyishlari sababli, oxirgi, sakkizinchi bandida, bo‘linish to‘pig‘ining balandligi 4 sm ni hisobga olgan holda beriladi. Odam qanchalik baland bo‘lsa, raqamning markazi pastroq bo‘ladi. Bundan tashqari, o‘zining konturiga ko‘ra, normal shakldagi ayol figurasi vizual ravishda yuqori qismga - boshning tojidan bel chizig‘igacha va pastki qismga - bel chizig‘idan oyoq tagiga bo‘linadi. Ushbu qismlar kichikroq va kattaroq qiymatlar nisbatida bo‘ladi. Bu ikkala qism, o‘z navbatida 2 ga bo‘linadi (vertikal II): 1 - boshning tojidan bo‘yin tagiga qadar; 2 - bo‘yinning tagidan bel chizig‘igacha; 3 - bel chizig‘idan tizzagacha; 4 - tizzalar chizig‘idan oyoq tagiga qadar.

Kiyimning alohida qismlarining nisbatlarini shaklning tabiiy nisbatlari bilan aniqroq bog‘lash, yanada uyg‘un mutanosiblikka erishish uchun shaklning qo‘shimcha bo‘linmalari mavjud (vertikal III): 1 - bosh balandligi; 2 - bo‘yin uzunligi; 3 - bo‘yinning tagidan ko‘krak chizig‘igacha (ko‘krakning eng chiqadigan nuqtalaridan o‘tadigan chiziq); 4 - ko‘krak chizig‘idan bel chizig‘igacha; 5 - bel chizig‘idan son chizig‘igacha (dumbaning eng chiqadigan joylaridan o‘tadigan chiziq); 6 - son chizig‘idan tizzagacha; 7 - tizzalar chizig‘idan taglikka qadar. Bo‘yinning poydevori chiziqlari va yelka chizig‘i bilan qo‘lning artikulyatsiyasining yuqori nuqtasi orasidagi masofa yelkalarining balandligini belgilaydi. Bu qiymat yelkalarining egilish darajasini tavsiflaydi.

XULOSA

Modellashtirishning, ayniqsa ayollar liboslarini tikishda gavda tuzilishining proportsiyasini

individual modellashtirishning muhim vazifasi inson qiyofasidagi barcha nuqsonlarni to‘g‘ri aniqlash va ularni loyihalashtirilgan kiyim yordamida to‘g‘rilay olishdir. Albatta, qanday kanon namuna sifatida qabul qilinmasin, amalda ko‘plab moda dizaynerlari va kiyim-kechak dizaynerlari ushbu qonunlardan chetga chiqishga imkon beradi. Kanonlar, qoida tariqasida, tana tuzilishining klassik turini o‘rnatishga intiladi, ammo inson shakllari yoshga, millatga va boshqa xususiyatlarga qarab o‘zgaradi. Bundan tashqari, moda tendentsiyalarining o‘zgarishi va dizaynerlarning o‘z "asarlari" orqali o‘zini namoyon qilishga ijodiy yondashuvi ko‘pincha belgilangan qonunlardan chetga chiqishga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Handbook of Smart Textiles. Springer Science+Business Media Singapore Pte Ltd, 2015.
2. Design of clothing manufacturing processes. Woodhead publishing series in textiles. Jelka Gersak. 2013.
3. X.H.Komilova, N.K.Hamrayeva. Tikuv buyumlarini konstruksiyalash. T, 2011 y.
4. I.N. Litvinova, YA.A.Shaxova. Ayollar ust kiyimini tikish. Toshkent. «O‘zbekiston» 1997 y.
5. M.K.Rasulova. Tikuv buyumlari texnologiyasi. O‘quv qo‘llanma. Toshkent. “Adabiyot uchqunlari”. 2018 y.
6. M.SH.Jabborova. Tikuvchilik texnologiyasi. Toshkent. O‘zbekiston. 1994 y.

7. Sh.G.Madjidova, M.K.Rasulova. Texnologik jarayonlarni loyihalash. T, 2012 y.
8. M.K.Rasulova, B.G.Isroilova, M.A.Asadullayeva. Kiyim ishlab chiqarish texnologiyasi. O'quv qo'llanma. T, 2014 y.
9. M.K.Rasulova, M.A.Шукурова. Новые технологии в производстве изделий легкой промышленности. Текст лекции. ТИТЛП. 2003 г.
10. Isaevich, H. A. (2022). STUDYING THE NOTION OF TERM IN THE UZBEK AND WORLD LINGUISTICS. British View, 7(4)..
11. Hasanov, A. I. (2022). ANALYSIS OF ECONOMIC AND BANKING TERMS USED IN THE EPIC "DEATH OF A USURER". МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЯЗЫКА, ОБРАЗОВАНИЯ, ПЕРЕВОДА, 3(3).
12. Isa o'g'li, H. A. (2022). SADRIDDIN AYNIYNING "SUDXO'RNING O'LIMI" ASARIDA QO'LLANGAN IJTIMOYIY TERMINLARNING SEMANTIK TAHLILI. FAN, TA'LIM VA AMALIYOTNING INTEGRASIYASI, 3(8), 5-9.
13. Ahmad, X. (2022). SADRIDDIN AYNIYNING "SUDXO'RNING O'LIMI" ASARIDA QO'LLANGAN DAVLAT BOSHQARUVI TIZIMIGA OID TERMINLARNING PRAGMATIK TAHLILI. Science and innovation, 1(Special Issue 2), 574-576.
14. Ahmad, H. (2022). XARAKTERNI TASVIRLASHDA DIOLOG VA MONOLOG. FAN, TA'LIM VA AMALIYOTNING INTEGRASIYASI, 858-861.
15. Isa o'g'li, X. A. (2021). RUHIYAT TASVIRIDA PEYZAJNING O'RNI. FAN, TA'LIM VA AMALIYOTNING INTEGRASIYASI, 2(5), 98-105..
16. Xolboboyevich, X. J. (2022). Using Innovation and Technology to Accelerate Progress in Education. American Journal of Social and Humanitarian Research, 3(10), 113-116.
17. Hayitov, J. (2022). TEXNOLOGIYA FANI O'QITUVCHILARIDA KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISHNING BA'ZI JIHATLARI. Физико-технологического образование, (3).
18. Hayitov, J. (2022). BO'LAJAK TEXNOLOGIYA FANI O'QITUVCHILARINI KREATIVLIGINI SHAKLLANTIRISH TEXNALOGIYASI. Физико-технологического образование, (3).
19. Xolboboyevich, H. J. (2022). Future Technology Creativity of Teachers Some Aspects of Development. Eurasian Journal of Engineering and Technology, 4, 55-58.
20. KHOLBOBOYEVICH, H. J. (2022, February). SCIENTIFIC AND THEORETICAL FUNDAMENTALS OF DEVELOPING THE CREATIVE QUALITIES OF TEACHERS OF FUTURE TECHNOLOGY. In Next Scientists Conferences (pp. 71-75).
21. Hayitov, J. (2023). TALABALARDA KREATIVLIK SIFATLARNING RIVOJLANGANLIK DARAJASINI TASHXISLOVCHI METODLAR. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(1 Part 2), 147-153.
22. Хўжаназаров, Ў. Э., Рўзимова, Х. К., Есимбетов, Р. М., Алламурастов, Б. Д., Бобокелдиева, Л. А., Наралиева, Н. М., & Халкузиёва, М. А. (2022). Қашқадарё ҳавзасининг тоғолди яйловлари мониторинги ва экологик оптималлаштириш. Образование, 8(9), 10.

23. Хужаназаров, У. Э., Рузимова, Х. К., Есимбетов, Р. М., Алламуратов, Б. Д., Бобокелдиева, Л. А., Наралиева, Н. М., & Халкузиева, М. А. (2022). ашкадарё хдвзасининг тоғолди яйловлари мониторинги ва экологик оптималлаштириш. Образование, 8(9), 10.
24. Есимбетов, Р., & Матрасулов, Г. (2022). РЕПРОДУКТИВНАЯ ДИНАМИКА БОЛЬШОЙ ПЕСЧАНКИ (*RHOMBOMYS OPIMUS L.*) В НУКУССКИХ ПЕСКАХ ПУСТЫНИ КЫЗЫЛКУМ. In НАУКА И ПРОСВЕЩЕНИЕ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ДОСТИЖЕНИЯ И ИННОВАЦИИ (pp. 14-16).
25. Yesimbetov, R. M., Asenov, G. A., Allamuratov, B. D., & Matrasulov, G. J. (2020). Long-term Dynamics of the Midday Gerbil (*Meriones meridianus* Pall) Population in the Portion of the Kyzylkum Desert in the Nukus Area. International Journal of Scientific and Technology Research, 9(3), 6213-6216.
26. Есимбетов, Р. М., & Асенов, Г. КАТТА ҚУМ СИЧҚОНИ (*XENOPSYLLA NIRTIPES*) БУРГАСИНИНГ МОНИТОРИНГ КУЗАТИШ ФЕНОЛОГИЯСИ. МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН КАРАКАЛПАКСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ БЕРДАХА ФАКУЛЬТЕТ БИОЛОГИИ, 31.
27. Есимбетов, Р. М., & Асенов, Г. ҚИЗИЛҚУМНИНГ НУКУС ҚУМИ ХУДУДИДА ТУШКИ ҚУМСИЧҚОНИ (*MERIONES MERIDIANUS*) НИНГ ТАРҚАЛИШИ ВА СОН ДИНАМИКАСИ. МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН КАРАКАЛПАКСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ БЕРДАХА ФАКУЛЬТЕТ БИОЛОГИИ, 29.
28. Hamidullo o'g'li, T. N. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.
29. Xolboboyevich, X. J. (2023). O'QUVCHILARNI DARSDAN TASHQARI VAQTLARIDA KASB HUNARGA YO'NALTIRISH. Innovations in Technology and Science Education, 2(7), 1019-1025.
30. Xayitov, J. (2023). TALABALARDA KREATIVLIK SIFATLARNING RIVOJLANGANLIK DARAJASINI TASHXISLOVCHI METODLAR. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(1 Part 2), 147-153.
31. Xayitov, J. (2022). TALABALARDA KREATIVLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHGA OID XORIJ TAJRIBASI. Евразийский журнал академических исследований, 2(13), 1463-1470.
32. Xolboboyevich, X. J. (2022). Using Innovation and Technology to Accelerate Progress in Education. American Journal of Social and Humanitarian Research, 3(10), 113-116.
33. Xayitov, J. (2022). TEXNOLOGIYA FANI O'QITUVCHILARIDA KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISHNING VA'ZI JIHATLARI. Физико-технологического образование, (3).

34. Hayitov, J. (2022). BO‘LAJAK TEXNOLOGIYA FANI O‘QITUVCHILARINI KREATIVLIGINI SHAKLLANTIRISH TEXNALOGIYASI. Физико-технологического образование, (3).

35. Hamidullo o‘g‘li, T. H. (2023). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA CHATGPT VA HOZIRGI KUNDAGI O‘RNI. Scientific Impulse, 2(16), 320-325.

36. Isa o‘g‘li, X. A. (2023). O‘ZBEK TERMINOLOGIYASIDA SOHA TERMINLARINING O‘RGANILISHI. THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY, 2(16), 118-120..

37. Xasanov, A. (2023). ETYMOLOGICAL ANALYSIS OF SPECIAL TERMS. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЯЗЫКА, ОБРАЗОВАНИЯ, ПЕРЕВОДА, 4(3).

38. ўғли Ҳасанов, А. И. (2023, January). С. АЙНИЙНИНГ “СУДХЎРНИНГ ЎЛИМИ” ҚИССАСИДА ҚЎЛЛАНГАН АРАБЧА ТЕРМИНЛАРНИНГ СЕМАНТИК-СТРУКТУР ТАҲЛИЛИ. In INTERNATIONAL CONFERENCES (Vol. 1, No. 2, pp. 32-37)..

39. Hasanov, A. (2023). STUDY OF FIELD TERMS IN WORLD TERMINOLOGY. Science and innovation, 2(C12), 151-155.